

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

Lê Thị Thu Hương

HUYỆN PHÚ BÌNH TỈNH THÁI NGUYÊN
QUA TƯ LIỆU ĐỊA BẠ TRIỀU NGUYỄN
NỬA ĐẦU THẾ KỈ XIX

Chuyên ngành: *Lịch sử Việt Nam*

Mã số: 60.22.54

LUẬN VĂN THẠC SĨ LỊCH SỬ

NGƯỜI HƯỚNG DẪN KHOA HỌC: PGS.TS Đàm Thị Uyên

Thái Nguyên, tháng 9 năm 2008

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nghiên cứu trong luận văn là trung thực, chưa được ai công bố.

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới *PGS.TS Đàm Thị Uyên* - người đã tận tình hướng dẫn, chỉ bảo và tạo mọi điều kiện giúp đỡ tôi hoàn thành công trình nghiên cứu này.

Tôi xin chân thành cảm ơn lãnh đạo trường Đại học Sư phạm - Đại học Thái Nguyên, Ban chủ nhiệm khoa Lịch sử và các Thầy Cô giáo, cán bộ khoa Lịch sử - nơi tôi đang công tác đã tạo điều kiện giúp đỡ tôi trong quá trình học tập và hoàn thành luận văn.

Tôi xin cảm ơn UBND huyện Phú Bình, Phòng Văn hoá Thông tin huyện, Sở Văn hoá Thông tin tỉnh Thái Nguyên, các già làng, trưởng thôn và các gia đình đã giúp đỡ tôi trong quá trình đi thực tế ở địa phương.

Tôi xin cảm ơn sự động viên, khích lệ của gia đình, bạn bè và đồng nghiệp đối với tôi trong suốt thời gian làm luận văn.

Trong quá trình thực hiện, do còn hạn chế về mặt thời gian cũng như trình độ chuyên môn nên luận văn không thể tránh khỏi những thiếu sót. Rất mong nhận được những ý kiến quý báu của các thầy cô giáo, các nhà khoa học cùng bạn bè, đồng nghiệp!

Tôi xin chân thành cảm ơn!

Tác giả

Lê Thị Thu Hương

MỤC LỤC

MỞ ĐẦU.....	1
Chương 1: KHÁI QUÁT VỀ HUYỆN PHÚ BÌNH TỈNH THÁI NGUYÊN ...	8
1.1. Vị trí địa lí và điều kiện tự nhiên	8
1.1.1. Vị trí địa lí	8
1.1.2 Điều kiện tự nhiên	9
1.2. Lịch sử hành chính huyện Phú Bình	11
1.3. Các thành phần dân tộc.....	14
1.4. Khái quát tình hình kinh tế - xã hội của huyện.....	16
1.4.1. Về kinh tế	16
1.4.2. Về văn hóa - xã hội	17
1.5. Truyền thống lịch sử huyện Phú Bình.....	18
Chương 2: HUYỆN PHÚ BÌNH TỈNH THÁI NGUYÊN QUA TƯ LIỆU ĐỊA BẠ GIA LONG 4 (1805)	22
2.1. Vài nét về tình hình ruộng đất huyện Phú Bình trước thế kỉ XIX	22
2.2. Tình hình ruộng đất huyện Phú Bình nửa đầu thế kỉ XIX theo địa bạ Gia Long 4 (1805).....	23
2.2.1 Những số liệu tổng quát và đặc điểm của chế độ ruộng đất ở Phú Bình.....	24
2.2.2. Tình hình sở hữu ruộng đất tư.....	30
2.2.2.1. Phân bố sở hữu đất tư.....	30
2.2.2.2. Phân bố sở hữu ruộng tư	31
2.2.2.3 Sở hữu ruộng của chủ nữ và phụ canh	34
2.2.2.4. Sở hữu ruộng tư của nhóm họ	37
2.2.2.5. Sở hữu ruộng đất của chức sắc.....	40

Chương 3: HUYỆN PHÚ BÌNH TỈNH THÁI NGUYÊN QUA TƯ LIỆU ĐỊA BẠ MINH MẠNG 21 (1840).....	45
3.1. Những số liệu tổng quát và đặc điểm của chế độ sở hữu ruộng đất ở Phú Bình	45
3.2. Tình hình sở hữu ruộng đất tư.....	48
3.2.1. Phân bố sở hữu đất tư.....	48
3.2.2. Phân bố sở hữu ruộng tư	48
3.2.3. Sở hữu ruộng của chủ nữ và phụ canh	51
3.2.4. Sở hữu ruộng tư của nhóm họ	53
3.2.5. Sở hữu ruộng tư của chức sắc	55
3.3. So sánh tình hình ruộng đất ở Phú Bình nửa đầu thế kỉ XIX theo địa bạ Gia Long 4 (1805) và Minh Mạng 21 (1840)	57
3.3.1. Đặc điểm của chế độ sở hữu ruộng đất ở Phú Bình.....	58
3.3.2. Tình hình sở hữu ruộng đất tư.....	59
3.3.2.1 Phân bố sở hữu ruộng tư	59
3.3.2.2. Sở hữu ruộng tư của chủ nữ phụ canh	61
3.3.2.3. Quy mô sở hữu của các nhóm họ.....	61
3.3.2.4. Tình hình sở hữu ruộng đất của các chức sắc	63
KẾT LUẬN	68
TÀI LIỆU THAM KHẢO.....	71
PHỤ LỤC	

DANH MỤC CÁC CHỮ VIẾT TẮT

Viết là	Đọc là
1.4.13.4.1.6	1 mẫu 4 sào 13 thước 4 tấc 1 phân 6 ly
PTS	Phó tiên sĩ
Nxb	Nhà xuất bản
KHXH	Khoa học xã hội
Rđ	Ruộng đất

DANH MỤC CÁC BẢNG

Bảng 1.1: Các dân tộc ở Phú Bình	15
Bảng 2.1: Thống kê địa bạ Gia Long 4 (1805)	25
Bảng 2.2: Thống kê quy mô sở hữu ruộng đất của 30 xã, thôn có địa bạ Gia Long 4 (1805)	26
Bảng 2.3: Tổng diện tích các loại ruộng đất của Phú Bình theo địa bạ Gia Long 4 (1805).....	26
Bảng 2.4: Tình hình sử dụng ruộng đất của 30 xã có địa bạ Gia Long 4 (1805) .	29
Bảng 2.5: Thống kê các loại ruộng phân theo đẳng hạng (1805)	30
Bảng 2.6: Thống kê diện tích tư thổ của 30 xã có địa bạ 1805.....	31
Bảng 2.7: Quy mô sở hữu ruộng tư theo địa bạ Gia Long 4 (1805).....	31
Bảng 2.8: Số chủ và bình quân ruộng đất theo địa bạ Gia Long 4 (1805) ...	33
Bảng 2.9: Tình hình giới tính trong sở hữu tư nhân theo địa bạ Gia Long 4 (1805)	34
Bảng 2.10: Thống kê tình hình sở hữu ruộng đất của chủ nữ (1805)	36
Bảng 2.11: Phân bố ruộng theo nhóm họ (1805)	38
Bảng 2.12: Phân bố ruộng đất của chức sắc theo địa bạ Gia Long 4 (1805).....	41
Bảng 2.13 : Tình hình sở hữu ruộng tư của chức sắc theo địa bạ Gia Long 4 (1805)	41
Bảng 3.1: Tổng diện tích các loại ruộng đất của Phú Bình theo địa bạ Minh Mạng 21 (1840).....	45
Bảng 3.2: Thống kê địa bạ Minh Mạng 21 (1840)	46
Bảng 3.3: Thống kê quy mô sở hữu ruộng đất theo địa bạ Minh Mạng 21 (1840)	47
Bảng 3.4: Thống kê các loại ruộng phân theo đẳng hạng (1840)	47
Bảng 3.5: Quy mô diện tích sở hữu tư thổ theo địa bạ Minh Mạng 21	48

Bảng 3.6: Quy mô sở hữu ruộng tư theo địa bạ Minh Mạng 21	50
Bảng 3.7: Số chủ và bình quân ruộng đất theo địa bạ Minh Mạng 21	51
Bảng 3.8: Tình hình giới tính trong sở hữu tư nhân theo địa bạ Minh Mạng 21	
Bảng 3.9: Thống kê tình hình sở hữu ruộng đất của chủ nữ theo địa bạ Minh Mạng 21.....	52
Bảng 3.10: Phân bố ruộng theo nhóm họ (1840).....	53
Bảng 3.11 : Phân bố ruộng đất của chức sắc theo địa bạ Minh Mạng 21	55
Bảng 3.12: Tình hình sở hữu ruộng tư của các chức sắc theo địa bạ Minh Mạng 21 (1840).....	55
Bảng 3.13: So sánh sự phân bố các loại ruộng đất của 12 địa bạ lập ở hai thời điểm Gia Long 4 (1805) và Minh Mạng 21 (1840)	58
Bảng 3.14: So sánh quy mô sở hữu ruộng tư của 12 địa bạ lập ở hai thời điểm Gia Long 4 (1805) và Minh Mạng 21 (1840)	59
Bảng 3.15: So sánh chủ nữ, phụ canh (1805 – 1840)	61
Bảng 3.16: So sánh quy mô sở hữu của các nhóm họ của 12 xã có địa bạ lập 2 thời điểm Gia Long 4 và Minh Mạng 21.	62
Bảng 3.17: So sánh quy mô sở hữu của các chức sắc.....	64

DANH MỤC CÁC BIỂU ĐỒ

Biểu đồ 2.1: Tình hình sử dụng ruộng đất ở Phú Bình theo địa bạ Gia Long 4 (1805)	27
Biểu đồ 2.2: Mối tương quan giữa số chủ và diện tích sở hữu ruộng tư (1805) .	32
Biểu đồ 2.3: Quy mô sở hữu của nam và nữ (1805)	35
Biểu đồ 2.4: Tỷ lệ số chủ của các nhóm hộ lớn (1805)	39
Biểu đồ 2.5: Tỷ lệ diện tích của các nhóm hộ lớn (1805).....	39
Biểu đồ 2.6: Quy mô sở hữu ruộng của chức sắc (1805).....	42
Biểu đồ 2.7 : Mối tương quan giữa ruộng đất của chức sắc với các tầng lớp xã hội khác (1805).....	43
Biểu đồ 3.1: Tình hình sử dụng ruộng đất ở Phú Bình theo địa bạ Minh Mạng 21 ...	45
Biểu đồ 3.2: Mối tương quan giữa số chủ và diện tích sở hữu (1840)	49
Biểu đồ 3.3: Quy mô sở hữu của nam và nữ (1840)	51
Biểu đồ 3.4: Tỷ lệ số chủ của các nhóm hộ lớn (1840)	54
Biểu đồ 3.5: Tỷ lệ diện tích của các nhóm hộ lớn (1840).....	55
Biểu đồ 3.6: Quy mô sở hữu của chức sắc (1840)	56
Biểu đồ 3.7: Diện tích sở hữu của chức sắc (1840).....	57
Biểu đồ 3.8: So sánh quy mô sở hữu ruộng tư của 12 địa bạ	59

MỞ ĐẦU

1. Lí do chọn đề tài

Quản lý ruộng đất là một nội dung trọng tâm của quản lý Nhà nước thời phong kiến. Bởi lẽ có nắm chắc ruộng đất Nhà nước mới có cơ sở để thu tô thuế - mà trong xã hội tiền tư bản, tô thuế ruộng đất là nguồn thu nhập tài chính chủ yếu của Nhà nước. Hơn thế nữa, từ chỗ quản lý chặt chẽ và có hiệu quả ruộng đất, Nhà nước mới có thể chi phối được mọi mặt đời sống xã hội, trong đó trước hết là chi phối người nông dân. Ngoài ra, trên cơ sở làm tốt công tác này, quyền sở hữu tối cao của Nhà nước đối với vấn đề ruộng đất được xác lập một cách vững chắc [39,5].

Nước ta dưới chế độ phong kiến, nông nghiệp luôn luôn giữ vai trò chủ đạo trong nền kinh tế. Vấn đề ruộng đất cùng với các vấn đề khác như thủy lợi, tập quán sản xuất...được coi là những yếu tố cơ bản nhất quyết định thắng lợi của sản xuất nông nghiệp. Mặt khác, vấn đề ruộng đất ở mỗi địa phương bên cạnh những nét chung còn chứa đựng những nét đặc thù mà chúng ta cần tiếp tục đi sâu nghiên cứu. Chính vì lẽ đó mà việc tìm hiểu tình hình ruộng đất của một địa phương trong một giai đoạn lịch sử nhất định sẽ giúp chúng ta có cái nhìn và sự hiểu biết khá căn bản và toàn diện về tình hình kinh tế - xã hội, về đời sống nhân dân cũng như lí giải được nhiều vấn đề liên quan như tập quán sản xuất, tập quán sinh hoạt, các mối quan hệ xã hội cũng như sự phân hoá giai cấp trong các làng xã mà việc nghiên cứu về giai đoạn lịch sử đó, địa phương đó đặt ra. Có như vậy mới có thể rút ra được những bài học để có phương hướng đúng xử lí vấn đề, tạo sự phát triển cho sản xuất. Bên cạnh đó, đối với những làng xã được hình thành và phát triển theo phương thức khẩn hoang thì việc nghiên cứu vấn đề ruộng đất còn có ý nghĩa làm sáng tỏ nhiều vấn đề của lịch sử khẩn hoang.